

Remissyttrande

Datum 2023-09-25

Diarienummer RS 2023-03836

Ert diarienummer KN2023/03652

Regeringskansliet

Yttrande över EU-kommissionens förslag till direktiv om övervakning av jordhälsa och resiliens

Sammanfattning av synpunkter från Västra Götalandsregionen:

- Sverige har redan nu ett etablerat och kvalitetssäkrat nationellt övervakningssystem av jordbruksmarkens kvalitet. Det är avgörande att detta övervakningsprogram erhåller tillräckliga resurser löpande, så att övervakning och kontroll av jordhälsan i den svenska åkermarken kan fortsätta även i framtiden.
- I Mark- och grödoinventeringen görs provtagning och analys enbart av matjorden, det vill säga i marken ner till 20 cm djup. Det är känt från forskning och fältförsök att markkvalitet i alven, alltså i djupare skikt, också är viktig för markbördighet och ekosystemtjänster. Det gäller bland annat markens förmåga att lagra in kol, och det är viktigt med ökad kunskap om förutsättningarna att öka kolförråden även i djupare jordskikt.
- Data från jordprovtagningen i Sverige är tillgänglig via en öppen databas för forskning, rådgivning och enskilda personer. Öppen datatillgänglighet föreslås i lagförslaget, vilket alltså redan är uppfyllt i Sverige, vilket är mycket positivt och viktigt att bibehålla.
- I Sveriges lantbruksuniversitets (SLU) nuvarande uppdrag att genomföra Mark- och grödoinventeringen ingår att göra viss bearbetning av data. Västra Götalandsregionen föreslår att SLU:s uppdrag utökas till att omfatta även utveckling och genomförande av analyser av påverkan på jordkvalitén. Samhället bör tillföra ytterligare resurser för att det ska vara möjligt att upptäcka försämring av jordkvalité tidigt. Det är avgörande för att kunna sätta in åtgärder för att säkerställa produktionskapaciteten på lång sikt.
- Det är bra att resurser som avsatts för genomförande av EU:s jordbrukspolitik (CAP) används för att stödja utvecklingen av hållbara odlingsmetoder och odlingsystem som främjar god markkvalitet och jordhälsa. Det är dock avgörande att man också ser till hela odlingsystemet och inte enskilda års insatser för bättre jordhälsa. Jordbruksverket bör få i uppdrag att utvärdera olika åtgärders effekter på den långsiktiga jordhälsan och att analysera om åtgärderna i den strategiska planen för Sverige 2023-2027 är tillräckliga.

- Mark har förorenats av olika typer av industriella aktiviteter i EU och dessa områden utgör risk för människors hälsa och för miljön. Det är nödvändigt att systematiskt kartlägga misstänkt förorenade områden för att kunna prioritera åtgärder där riskerna är störst. Det är exempelvis positivt att intresset för stadsodling ökar men oroande när odlingar anläggs utan att marken undersökts först.

Synpunkter på avsnittet om övervakning och utvärdering av jordhälsa

Västra Götalandsregionen stödjer förslaget om en övergripande övervakning av jordbruksmarkens kvalitet inom EU eftersom det är ett grundläggande samhällsansvar att jordarna sköts och brukas med långsiktigt hållbara metoder för att säkerställa framtida generationers försörjning.

I Sverige sker miljöövervakning sedan drygt 30 år tillbaka genom nationell provtagning och analyser av jordbruksmark i Mark- och grödoinventeringen. Detta provtagningsprogram omfattar 2000 provpunkter där jordprover tas och analyseras vart tionde år. Sverige har därmed redan nu ett etablerat och kvalitetssäkrat nationellt övervakningssystem av jordbruksmarkens kvalitet. Det är avgörande att detta övervakningsprogram erhåller tillräckliga resurser löpande, så att övervakning och kontroll av jordhälsan i den svenska åkermarken kan fortsätta även i framtiden.

I Mark- och grödoinventeringen sker idag provtagning och analys enbart av matjorden, det vill säga i marken ner till 20 cm djup. Det är känt från forskning och fältförsök att markkvalitet i alven, alltså i djupare jordlager, också är viktig för markbördighet och kapacitet att leverera ekosystemtjänster. Detta gäller inte minst för markens förmåga att lagra in kol, och det är avgörande att vi ökar kunskapen om förutsättningarna att öka kolförråden även i djupare jordskikt. I det danska provtagningsprogrammet för jordbruksmark tas jordprover ner till en meters djup, uppdelade och analyserade i tre skikt vilken ger viktig information om kolinlagring i hela markprofilen. I samband med att det nya direktivet om övervakning av jordhälsa och resiliens implementeras, bör ett ökat provtagningsdjup och därtill hörande analyser införas i Sverige, vilket kräver att övervakningsprogrammet tillförs ytterligare medel.

Sverige Lantbruksuniversitet (SLU) har värdskapet för data från analyser av jordar som samlas in, och de har i uppdrag att lagra, kvalitetssäkra och tillgängliggöra informationen. Redan nu är data från jordprovtagningen tillgänglig via en öppen databas för forskning, rådgivning och enskilda personer. Öppen datatillgänglighet föreslås i lagförslaget, vilket alltså redan är uppfyllt i Sverige, vilket Västra Götalandsregionen ser som mycket positivt och viktigt att bibehålla.

I SLU:s nuvarande uppdrag med Mark- och Grödoinventeringen ingår att göra viss bearbetning av data. En viktig del av förslaget till direktiv är att det vart femte år ska genomföras en analys (impact assessment), som innebär att man tar fram ett antal indikatorer för hur jordhälsan utvecklas över tid, och följer upp dessa med förslag om åtgärder där de behövs. Detta är en central del av förslaget, eftersom det kommer att ge ett bättre kunskapsunderlag om vilka jordar som försämrats eller till och med degraderats. Västra Götalandsregionen föreslår att SLU:s

uppdrag utökas till att omfatta utveckling och genomförande av analyser av påverkan på jordkvalitén. Samhället bör tillföra ytterligare resurser så att detta viktiga arbete kan utföras för att upptäcka försämring av jordkvalité tidigt för att kunna sätta in åtgärder för att säkerställa produktionskapaciteten på lång sikt.

Synpunkter om hållbara bruksmetoder och odlingssystem

Det är bra att de nationella strategiska planerna för genomförande av EU:s jordbrukspolitik (CAP) används för att stödja utvecklingen av hållbara odlingsmetoder och odlingssystem som främjar god markkvalitet och jordhälsa. Diversifierade växtföljder med baljväxter, inslag av vallodling och fånggrödor är exempel på detta. Det är dock avgörande att man ser till hela odlingssystemet och inte enskilda års insatser för bättre jordhälsa. Jordbruksverket bör få i uppdrag att utvärdera olika åtgärders effekter på den långsiktiga jordhälsan, samt att analysera huruvida detta är tillräckligt implementerat i den strategiska planen för Sverige 2023-2027.

Synpunkter om förorenad mark

Mark har förorenats av olika typer av industriella aktiviteter i EU och dessa områden utgör risk för människors hälsa och för miljön. Det är nödvändigt att kartlägga misstänkt förorenade områden för att kunna prioritera åtgärder där riskerna är störst. Det är exempelvis positivt att intresset för stadsodling ökar men oroande när odlingar anläggs utan att marken undersökts först.

Miljö- och regionutvecklingsnämnden
Västra Götalandsregionen

Madeleine Jonsson
Ordförande miljö- och
regionutvecklingsnämnden

Helena L Nilsson
Regionutvecklingsdirektör